

Kære læser!

Denne bog er en af verdens bedst kendte og mest læste bøger, bearbejdet og illustreret specielt til udgivelse i serien: Illustrerede Klassikere. Den rummer tanker og skildrer personer som tusinder af læsere mindes med glæde og begejstring, takket være forfatterens store fortællekunst.

Bogen gengiver fortællingen i rigt kolorerede illustrationer. Gennem livlige, malende billeder giver den et levende indtryk af personer og hændelser, og hvor talen er om historiske begivenheder er dragter, bygninger og redskaber afbildet nøjagtig som de på den tid blev brugt.

Teksten bygger på forfatterens egne ord, og forhåbentlig vil læsningen af denne udgave give læseren lyst til at læse bogen selv, og derigennem lære sprogets skønhed og ordenes liv at kende.

I serien Illustrerede Klassikere fremkommer efterhånden verdenskendte bøger af vidt forskellig karakter og art, historiske romaner, fantasi og virkelighed, men alle spændende, interessante og værdifulde for læseren. Forhåbentlig vil de føre læseren videre ind i bøgernes vidunderlige verden og skænke ham den berigende glæde, som gode bøger skænker læseren.

Vanen at læse bøger - siger forfatteren af „Røde Orm”, Frans G. Bengtsson - begynder som alle andre vaner beskedent, famlende, måske ligefrem modvilligt. Men hold ud, med tiden bliver det lettere og morsommere, og ingen træthed forstyrrer glæden og nydelsen, når vanen først er indgroet. - En god vane.

Forlaget
ILLUSTREDE KLASSIKERE

Udgivet af Forlaget Illustrerede Klassikere, Nyhavn 53, Kbh. K,
med tilladelse af Classics International Inc., London-New York.
Redaktør: Stig Jensen. Eftertryk af tekst og billeder forbydes.
Trykt i Dyva & Jeppesens Bogtrykkeri Aktieselskab, København.

I de første otte numre af
det danske Illustrerede Klassikere
blev denne tekst bragt på hæftets side 2.

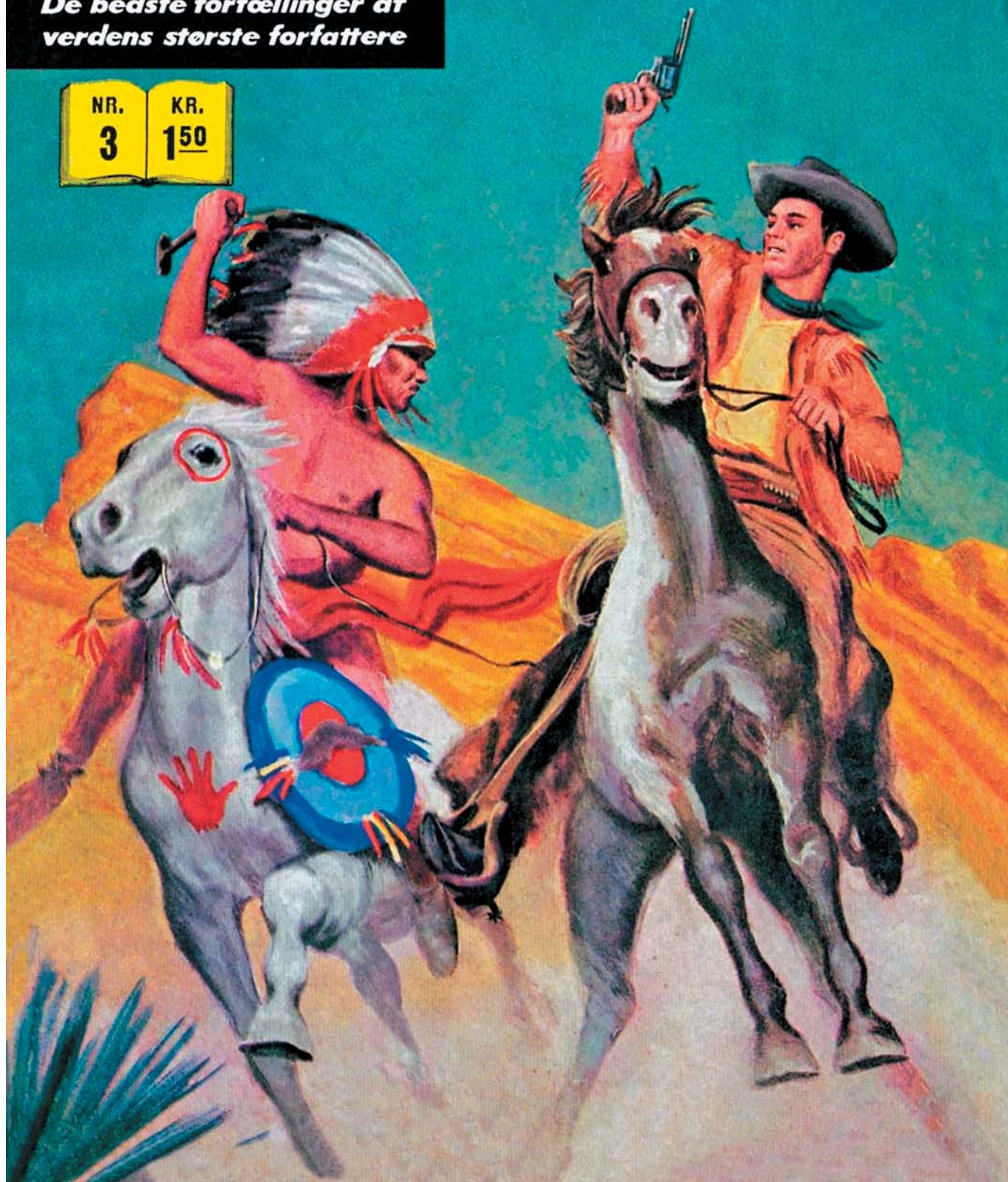
Illustrerede KLASSIKERE

*De bedste fortællinger af
verdens største forfattere*

NR. 3 KR. 150

PELSJÆGEREN

KIT CARSON

VIH-HIU-NIS

af Anders Hjorth-Jørgensen

Langt de fleste Illustrerede Klassikere henter sit stof fra fiktionens store romaner eller dramaer. Det er ikke tilfældet med Pelsjægeren Kit Carson, hvis bedrifter har rod i virkeligheden, og hvis hovedperson har været aktivt medvirkende i den amerikanske ekspansion mod vest – på godt og ondt.

Christopher Carson blev født juleaften 1809 i Madison County, Kentucky som det niende af fjorten børn. Tidligt flyttede han med familien til Howard County, Missouri, hvor han tilbragte barndommen i Boones Lick.

Da Kit, som han blev kaldt, var ni år gammel, døde faderen, og behovet for drengens arbejdskraft i hjemmet betød, at han ikke fik nogen uddannelse.

Som femtenårig kom han i lære som sadelmager, men lysten efter eventyr fik ham til at løbe af pladsen i 1826 og drage med et vogntog vestpå.

Det bragte ham til Santa Fe, til Taos og derefter til Californien, hvor det lykkedes ham at komme med en gruppe pelsjægeres ekspedition efter bæverskind. Han var lille af statur – blev aldrig højere end 5½ fod (ca. 165 cm) – men han viste både evner og mod.

Mellem 1828 og 1840 blev Taos hans udgangspunkt for mange af den slags ekspeditioner i de vestlige bjegmassiver fra Californiens Sierre Nevada til Colorados Rockies. Fra 1832 til 1940 var han desuden beskæftiget som jæger ved garnisonen i Bents Fort, Colorado. Her blev han i 1940 udnævnt til leder af jægerne. Blandt disse udmærkede han sig ved sin selvkontrol og mådeholdne livsstil. "Ren som tanden på en hund" og "Hans ord er så sikkert, som at solen står op" var nogle af de ting, der blev sagt om denne fordrings-

Kit Carson fotograferet i 1860'erne

løse mand.

Som så mange andre pelsjægere blev Carson integreret i indianerkulturen ved at rejse med og bo hos indianerne, som gav ham tilnavnet "lille høvding".

Det fik han, da en gruppe Crow-indianere havde stjålet en flok af Fort Bents heste. Med hjælp fra en gruppe Cheyenne-krigere, han havde knyttet venskab med, skaffede han hestene tilbage. Cheyenne'erne var så imponeret over den måde, han havde håndteret situationen på, at en af deres høvdinge gav ham tilnavnet Vih-hiu-nis, lille høvding.

Kit Carsons første to hustruer var henholdsvis Arapaho og Cheyenne. Den ene døde i 1836 kort efter at have født ham en datter. I 1843 giftede han sig for tredje og sidste gang

med den 15-årige Maria Josefa Jaramillothen.

I 1842 på vej hjem fra Missouri, hvor datteren blev sat i klosteskole, mødte han John C. Fremont. Denne stod foran sin første ekspedition, der havde til formål at kortlægge spor mod vest til Stillehavet.

Fremont ansatte Carson som spejder, og i løbet af de næste år var han som sådan med til at føre Fremont til Californien, gennem det meste af det centrale Rocky Mountains og Great Basin.

Carsons uvurderlige indsats blev hyldet i Fremonts ekspeditionsrapporter, som blev læst overalt i øststaterne. Det gjorde Carson til nationalhelt og gav ham efterhånden en ikke uproblematisk plads i tidens populærfiktion.

Kit Carsons berømmelse voksede efterhånden som hans navn blev knyttet til flere betydningsfulde begivenheder i De Forenede Staters ekspansion mod vest, bl.a. det Fremont-ledelede oprør mod mexicanerne i Californien og den mexicansk-amerikanske krig i 1846.

Ved krigens slutning vendte han tilbage til Taos, hvor han slog sig ned som kvægavler.

Sammen med vennen Lucien Maxwell – en anden af vestens markante skikkelser

– drev Carson i 1853 en stor fåreflok til Californien og solgte den med god fortjeneste til de kødhungrende guldgravere.

Året efter blev han udnævnt til agent for Ute- og Apache-indianerne i Taos – en post han beholdt indtil borger-

Kit Carson (tv) og John C. Fremont.

Navajo'er fotograferet i Fort Sumner efter den lange march

krigen i 1861 havde bud efter ham. Som oberstløjtnant – senere oberst - skulle han organisere New Mexicos frivillige infanteri.

Carsons infanteri indgik i aktiv krigstjeneste i 1862, men efter ordre fra hans øverstbefalende, general James H. Carlton, blev de fleste af hans militæraktioner rettet mod de Navajo-indianere, som ikke ville affinde sig med regeringens flytning af dem til et fjernt reservat.

På den måde blev Carsons navn i 1863 knyttet til en militærkampagne, som ødelagde Navajo-indianernes afgrøder – af eftertiden kaldt brutal, men på den måde tvang Carson Navajoerne til overgivelse i 1864 og undgik dermed at følge sin Carltons ordre om at dræbe enhver mandlig indianer, hans soldater måtte opspore. Kun 23 blev dræbt mens 8000 overgav sig.

Efterfølgende blev de af Carlton beordret på den ”lange march”, 400 miles fra Arizona til Fort Sumner, hvor de tilbragte tiden indtil 1868 i sygdomsbefængte omgivelser, så

hvad marchen ikke havde krævet af ofre pga. sult, infanteristernes mishandling og angreb fra Mescaleros og Comancher, tog sygdommene sig af de følgende år.

Carson deltog ikke i marchen og vendte først tilbage til kompagniet, da de var indkvarteret i Fort Sumner. Fortørnet og frastødt af det syn, der mødte ham, bad han Carlton om at blive forflyttet, hvad

denne til sidst modvilligt gik med til.

På trods af dette, gjorde både indianerne og eftertiden Carson til synderbukken i hændelsesforløbet, som tilintetgjorde den stolte Navajo-stamme. På papiret havde han kommandoen over First New Mexico Volunteers, og i populærfik-

tionen blev han fremstillet som den store indianerdræber. Ikke mindst pga. denne myte blev ”æren” hans og ikke Carltons.

Generalen beordrede i stedet Carson til i spidsen for 300 soldater og 75 allierede Ute- og Apache-indianere at nedkæmpe 1000 Comancher og Kiowas. Det skete i et desperat slag

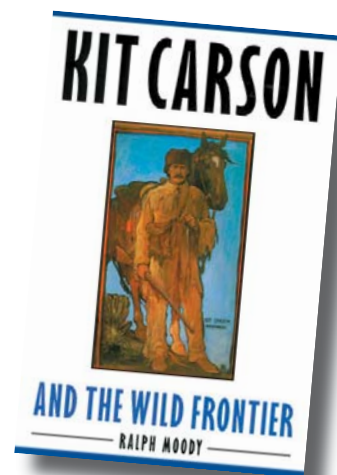

den 24. november, hvor Carson levede op til sit ry og udførte opgaven med kun få ofre på sin side.

Denne dåd skaffede ham i 1865 en udnævnelse til brigadegeneral for tapper og tro tjeneste.

I 1866 flyttede han til Colorado for at udvide sit kvægbrug. Samtidig fik han kommandoen over Fort Garland. Dårligt helbred tvang ham imidlertid til at tage sin afsked i 1867, og året efter døde han den 23. maj.

I sin ungdom udforskede og kortlagde Kit Carson de amerikanske territorier vest for det, der dengang var Amerikas Forenede Stater. Samtidig udfordrede han sig selv og udførte bedrifter, som gav ham en mytisk status og senere i livet ufortjent skaffede ham et dårligt ry for håndteringen af Navajo-kampagnen. Om hans rette og fortjente placering i og betydning for den amerikanske ekspansion mod vest berettede bl.a. den amerikanske westernforfatter Ralph Moody (1898–1982) i bogen fra 1955: *Kit Carson and the Wild Frontier*: “I dusinvis af bøger og dime novels er skrevet om den unge Kit Carsons ubesindige og dristige eventyr. Kun lidt er fortalt om den visdom og storhed, han udviste senere i livet.”

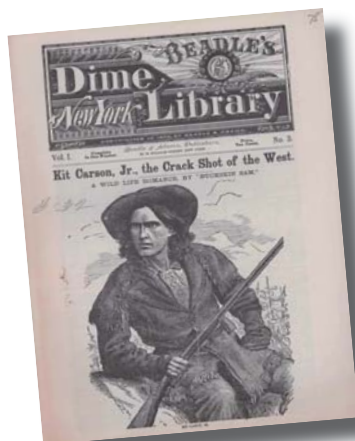

Dime Novels

I 1860 udkom Beadles Dime Novels nr. 1, *Malaeska, the Indian Wife of the White Hunter*; af Ann S. Stephens (1813-86). Det blev den første af en uendelig række romantiserende og mytedannende fortællinger om bl.a. de pionerer og nybyggere, som deltog i De Forenede Staters ekspansion vestpå i retning mod Californien og Stillehavet. En af de meget populære skikkelser i ret så mange "dime novels" eller "penny dreadfuls", som de også kaldes, var Buffalo Bill, der optræder som dreng i en enkelt billedramme i *Pelsjægeren Kit Carson*. Da *Illustrerede Klassikere* nr. 15 helt er helliget hans person, får han en mere udførlig omtale i Bog 4.

I enkelte opslagsværker gøres Ann S. Stephens ansvarlig for forlægget til

nærværende *Illustrerede Klassikere*, men intet tyder på, at hun på noget tidspunkt har påtaget sig den opgave at skildre Kit Carsons liv. Hun har allerhøjest ladet sig inspirere af det. Der er større grund til at mene, at *Pelsjægeren Kit Carson* bygger på den kortfattede og prosaiske selvbiografi *Kit Carson's Own Story of His Life*, som han – da han ikke kun læse og skrive – dikterede til sine venner oberst D.C. Peters og dennes hustru i 1856-57. Den blev bl.a. udgivet i 1926 redigeret af Blanc C. Grant og i 1935 som *Kit Carson Autobiography* redigeret af Milo Milton Quaife.

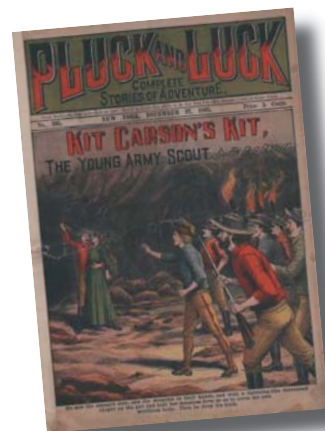
I populærfiktionen blev Kit Carson

To af genrens meget markante forfattere: Ann S. Stephens og den første Dime Novel, Malaeska, som kan være inspireret af Kit Carsons liv, og Edward S. Ellis, der direkte skrev om ham.

præsenteret som en barsk bjergjæger – i stand til at udføre overmenneskelige bedrifter. Han optrådte i utallige sammenhænge og i hænderne på flere forfattere. En af disse, Edward S. Ellis - bl.a. forfatter af en lang række seriebøger, som er udkommet i danske udgaver helt frem til 1970'erne - skrev oven i købet *Life of Kit Carson*.

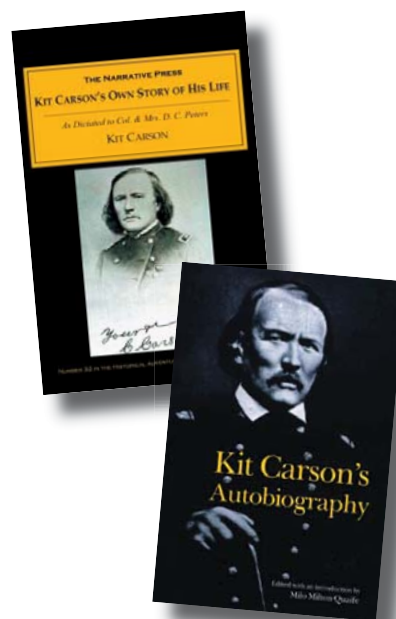
I 1849 udkom Charles F. Averills

Kit Carson, the prince of the gold hunters or The Adventures of the Sacramento – efterfulgt af *Life in California or The Treasure Seekers* og i 1957 af *Rob Roy of the Rocky Mountains or The Foundling of the Indian Camp*.

Den første forelå i en dansk udgave, *Kit Carson, Guldgravernes Fyrste*, i 1856.

Men som Rosalie Moore siger i sin artikel *Dime Novels and Early Westerns* på websiden www.westernauthors.com: "For mig at se får Carsons eventyr fra hans virkelige liv ved sammenligning fortællingerne i Dime Novels til at fremstå lidt tamme!"

I USA blev *The Adventures of Kit Carson* trykt i tilsammen 8 oplag. Hæftets indhold forblev uforandret gennem alle disse, med malet forside af ikke navngivet kunstner. I 1969 malede Edvard Moritz en ny forside, som kun nåede at blive benyttet til et enkelt oplag.

Kenneth William Fitch

- se biografi i Bog 2, side 11.

Rudolph "Rudy" Palais (1912-2004) blev fra starten af sin karriere som tegneserietegner i 1941 tilknyttet Iger Shop, hvor hans broder, tegneren Walter Palais ligeledes var ansat 1939-44.

Rudy Palais bevarede tilknytningen til dette studio indtil 1954. Fra 1947 leverede han som andre Iger-tegnere en række mindeværdige bidrag til *Classics Illustrated*.

Men Rudy Palais var en produktiv tegner, så andre tegneserieforlag nød også godt af hans evner. Således tegnede han *Kaanga*, *Manhunter*, *Blackhawk*, *Dr. Mid-Nite*, *Capt. Marvel Jr.* og en mængde andre teg-

Udgivet første gang i USA som *Classics Illustrated* nr. 112 i oktober 1953. Udgivet på dansk som *Illustrerede Klassikere* nr. 3 i fire oplag. Det første af disse udkom i 1955. Også udgivet med ny forside malet af Bowen som *Stjerneklassiker* nr. 27 i 1971

Manus:
Ken Fitch

Tegninger:
Rudy Palais

neserier, som aldrig har fundet en dansk udgiver.

For Gilberton tegnede han som sagt en række *Classics Illustrated*: *Rob Roy*, *Læderstrømpe*, *Prærien*, *I kamp mod havet*, *David Balfour*, *Mytteristernes ø* og *Kit Carson*, som alle fandt vej til de danske *Illustrerede Klassikere*. Men vi har stadig *The Gold Bug* og *Crime and Punishment* til gode, hvor specielt sidstnævnte er bemærkelsesværdig med sin stærkt ekspressionistiske udformning. *The Adventures of Kit Carson* var

Rudy Palais' sidste arbejde for *Classics Illustrated*. Inden da tegnede han både forsider og indhold til *The Pioneers* (CI-37) og *The Prairie* (CI-58) og indhold til *The Gold Bug* (CI-84) (en ud af tre historier), *Crime and Punishment* (CI-89), *Men Against the Sea* (CI-103), *David Balfour* (CI-94), *Pitcairn's Island* (CI-109) og *Rob Roy* (CI-118) (sammen med broderen Walter Palais).

Rudy Palais

Første amerikanske hæfte, hvor Kit Carsons revolver og påklædning er 40 år forud for sin tid.

Australsk udgave, hvor forsiden er i overensstemmelse med indholdet.

Den amerikanske 1969-udgave

Den danske Stjerneklassiker nr. 27, hvor forsiden også er i pagt med indholdet.

Kit Carson i øvrigt

Som fortalt tidligere satte Kit Carson tidligt sit aftryk på populærfiktionen i bl.a. Dime Novels.

Allerede i 1903 blev han i en 21 minutter lang film fanget af indianere, bundet til et træ i deres lejr og til sidst hjulpet til flugt af en indianerpige.

Efter en mindre bemærkelsesværdig i 1911 og *Kit Carson Over the Great Divide* i 1925 fulgte i 1928 *Kit Carson* med Fred Thomson i titelrollen og i 1933 serialfilmen *Fighting With Kit Carson* med Johnny Mack Brown. Sidstnævnte placerede ham

Tv: Postkort med Fred Thomson
Th: DVD med fire episoder fra TV-serien med Bill Williams

i USA's historie på et tidspunkt, hvor jernbanenettet var nået langt vestpå. Efter *Overland With Kit Carson* med Bill Elliott i 1939 - en serial i 15 afsnit - var det året efter John Halls tur til at tage titelpartiet i *Kit Carson* - om Carson og Fremonts

kortlægning af de vestlige territorier og med Dana Andrews i rollen som sidstnævnte.

1951-55 dukkede Carson igen op i en TV-serie, *Adventures of Kit Carson*, i alt 89 episoder med Bill Williams i titelrollen.

Classics Illustrated

nr. 112 lændede sig op af denne på det tidspunkt populære amerikanske TV-serie. Se blot forsiden af hæftet. Det har intet at gøre med indholdet og den tid, fortællingen udspilles i. Påklædningen og bevæbningen hører hjemme 40 år senere ligesom handlingen i TV-serien.

Derefter har der været påfaldende tavst om Kit Carson både på det hvide lærred og TV-skærmen.

Heller ikke tegneserierne har interesseret sig voldsomt for hans bedrifter, og når de har gjort det, har det ikke haft meget med disse og virkelighedens Kit Carson at gøre.

1950-1962 udkom *Cowboy Comics* med 468 numre i Storbritanien - fra nr. 205 med titlen *Cowboy Pictures Library*. Allerede i nr. 2 kunne man

møde Kit Carson. Med nr. 453 sagde han farvel efter at have været på titelbladet til 150 numre af hæftet.

I Danmark optrådte han i Interpresses hæfte *Texas* 1954-56 og senere i samme forlags *Cowboy* 1965-75 i

historier hentet fra ovenstående britiske hæfte.

Men ud over dette er Kit Carson svær at få øje på i tegneserierne - mærkeligt i betragtning af, hvor meget plads en anden Dime Novels myte, Buffalo Bill, har fået her.

